

DAINA VOLKINŠTEINE

KULTŪRAS KĀ ORIENTIERU SISTĒMAS KONCEPCIJA INTERKULTURĀLAJĀS STUDIJĀS

Kas ir interkulturālās studijas?

Diskusijas par interkulturālo svešvalodu apmācību ASV, Kanādas un Rietumeiropas valstu svešvalodu didaktikā sākās divdesmitā gadsimta astoņdesmitajos gados. Iepriekšējās svešvalodu apmācības metodikas par mērķi izvirzīja noteiktas valodas zināšanas un prasmes, orientējoties uz “valodas nesēja” ideālu. Jaunā interkulturālās apmācības koncepcija šī diezgan nereālā mērķa vietā izvirzīja pragmatiskākus, vieglāk sasniedzamus un reālās dzīves prasībām atbilstošus mērķus, piemēram, mācību procesā izzināt attiecīgās kultūras kontekstu.

Interkulturālās apmācības galvenie principi, mērķi un uzdevumi

Interkulturālās apmācības koncepcija galvenokārt orientējas uz “interkulturāli kompetentu runātāju”¹, t.i. attiecīgās valodas un kultūras pārzinātāju, kuram piemīt interkulturālā komunikatīvā kompetence. Praktiskais mērķis bija veidot pamatu veiksmīgai interkulturālai darbībai, kas nozīmē

- produktīvi sadarboties ar citu kultūru pārstāvjiem,
- veidot efektīvas attiecības ar citu kultūru pārstāvjiem un
- justies apmierinātam šajā procesā (neciest no kultūršķoka negatīvās iedarbības, nejust savas kultūras identitātes apdraudētību).

Ar laiku jēdzienu “interkulturālā apmācība” attiecināja ne vairs tikai uz svešvalodu didaktiku. Tas izveidoja pamatu jaunai starpdisciplinārai pētniecības nozarei “interkulturālā komunikācija”, uz kuras pētījumiem un atziņām balstās interkulturālās studijas dažādos līmeņos. Pēdējās divās desmitgadēs notiek gan aktīvi pētījumi interkulturālās komunikācijas teorijā, gan – vēl aktīvāk – tiek piedāvāti praktiski interkulturālās komunikācijas kursi un treniņi.

Interkulturālo zināšanu apguve notiek kontrasta pieredzes rezultātā starp savu un svešu kultūru. Tai var būt divi veidi: neformālā zināšanu apguve (ikdienas komunikācija) un formāla mācīšanās (studijas, kursi u. tml.) Neformālas zināšanu apguves un pielāgošanās rezultātā notiek indivīda akulturācija.

Interkulturālās apmācības koncepcija prasa integrēti attīstīt studējošo valodas un kultūras kompetenci. Protams, netiek atstāta novārtā arī attiecīgās valodas apguve, praktiskā vingrināšanās un teorētiskās zināšanas. Valodas un kultūras apguve tiek saprasta kā viena no sastāvdaļām nozīmīgā izglītības procesā, kurā *“mēs mācāmies izprast sava pasaules skatījuma relativitāti, lai labāk saprastos ar citiem.”*² Šī spēja ir ārkārtīgi nozīmīga gan mūsdienu multikulturālajā sabiedrībā, gan sarežģītajā un pretrunīgajā ikdienā.

Interkulturālā kompetence kā interkulturālo studiju galvenais mērķis.

Interkulturālo studiju galvenais mērķis ir attīstīt studējošo interkulturālo kompetenci.

Interkulturālā kompetence ir spēja adekvāti un elastīgi izturēties attiecībā pret komunikācijas partneriem no citām kultūrām, apzināties kultūras diferences un interferences starp savu un svešo kultūru un dzīves veidu, kontaktos vai starpnieka funkcijā starp kultūrām saglabājot savu personisko un kultūras identitāti.³

Interkulturālā kompetence ietver daudzas starpkultūru komunikācijā nozīmīgas spējas. Pie tām pieder

- savas kultūras apzināšanās,
- otras kultūras izpratne,
- spēja mainīt perspektīvu,
- spēja mierīgi uztvert neviennozīmīgas situācijas (emociju kontrole),
- spēja integrēt savā darbībā atšķirīgās perspektīvas,
- spēja atzīt un novērtēt otras kultūras iekšējo loģiku,
- spēja patstāvīgi turpināt interkulturālo izglītību.⁴

Līdz ar to interkulturālo kompetenci var uzskatīt par īpaši nozīmīgu, augstāk par citiem mērķiem stāvošu mācību mērķi no attieksmju sfēras, kurš nevis izslēdz citus mācību mērķus no kognitīvās vai komunikatīvās jomas, bet gan ir cieši ar tiem saistīts.

Kultūras kā orientieru sistēmas koncepcija

Kā zināms, pastāv bezgala daudz kultūras definīciju. Jau 1952. gadā Krēbers un Klakhons (*Kroeber, Kluckhohn*) saskaitīja un savstarpēji salīdzināja vairāk nekā pusotra simta formulējumu par to, kas ir kultūra. Neskatoties uz visām šo definīciju atšķirībām un niansēm, var secināt: kultūras teorētiķi kopumā diezgan vienprātīgi atzīst, ka kultūra aptver ļoti plašu jomu – sākot no cilvēka izgatavotiem priekšmetiem un darbarīkiem un tml., sabiedrības vērtībām, idejām, pasaules uzskatiem, valodām un filozofijām līdz pat veidam, kādā notiek saskarsme ar dzīvām un nedzīvām būtnēm, subjektiem un objektiem.⁵

Minēšu dažas kultūras koncepcijas, kuras ir pamatā interkulturālās komunikācijas teorijai.

Kultūras psihologs Gerts Hofstede (*Geert Hofstede*) no Nīderlandes savā darbā *Kultūras un organizācijas* definē kultūru kā “apziņas kolektīvo programmēšanu” (“*Culture is the software of the mind*”, “*collective programming of the mind*”), tātad kaut ko līdzīgu kolektīvajai apziņai. Saskaņā ar šo uzskatu kultūra rada mentālu programmu, kura ietekmē katru noteiktas cilvēku kopības, organizācijas vai grupas dalībnieku un atbilstoši kurai var prognozēt viņa rīcību. Šāda kultūras izpratne palīdz, piemēram, izskaidrot “kultūras šoka” fenomenu saskarsmē ar citām kultūrām – tā ir mentālā reakcija uz svešu “programmu” (“*Software*”).

Savukārt vācu psihologs un ievērojams interkulturālās komunikācijas pētnieks Aleksandrs Tomass (*Alexander Thomas*) uzskata, ka **kultūra ir orientieru sistēma**, kuru pārzina visi attiecīgās cilvēku kopības pārstāvji:

“Kultūra ir universāls fenomēns. Visi cilvēki dzīvo kādā specifiskā kultūrā un attīsta to tālāk. Kultūra strukturē tai piederīgajiem specifisku darbības lauku, kurš sniedzas no radītiem un izmantotiem objektiem līdz pat institūcijām, idejām un vērtībām. Kultūra vienmēr manifestējas attiecīgajai nācijai, sabiedrībai, organizācijai vai grupai tipiskā orientieru sistēmā. Šo orientieru sistēmu veido specifiski simboli (piem., valoda, žesti, mīmika, apģērbs, sasveicināšanās rituāli) un tā tiek tradicionāli pārņemta, t.i., nodota nākamajām paaudzēm, attiecīgajā sabiedrībā, organizācijā vai grupā.”⁶

Tātad kultūra ir kādai sabiedrībai vai grupai piemītoša tipiska orientieru sistēma, kura “definē visiem tās locekļiem viņu piederību sabiedrībai vai grupai un sniedz iespējas viņiem pašiem savā individuālā veidā tikt galā ar apkārtējās pasaules problēmām un izaicinājumiem. Kultūra ietekmē visu attiecīgajai sabiedrībai piederīgo cilvēku uztoeri, domāšanu, vērtēšanu un rīcību. No vienas puses – kultūrspecifiskā

orientieru sistēma sniedz darbības iespējas un motivāciju darbībai, no otras puses – tā rada arī darbības nosacījumus un nosprauž darbības robežas.”

Līdz ar to uz jebkuru situāciju cilvēks skatās caur savas kultūras “brillēm” un tieši tā noteiks veidus, kādā šī situācija tiks uztverta, interpretēta un risināta.

Tādēļ kultūru var salīdzināt gan ar ģeogrāfijas karti, kas palīdz orientēties telpā, gan ar kompasu, kurš norāda virzienus uzvedībai un rīcībai visdažādākajās dzīves jomās. Kultūra palīdz orientēties situācijās un uzdevumos, plānot darbību, izprast citu cilvēku aktivitātes, “iesaka” pareizo reakcijas veidu u.tml.

Atsevišķu kultūras izpētes metožu pielietojums interkulturālajās studijās.

Viens no centrālajiem jautājumiem interkulturālās komunikācijas teorijā un studijās ir tas, kādā veidā iepazīstināt ar dažādām kultūrām, vienlaicīgi izvairoties no stereotipu, klišeju un aizspriedumu tīrāšanās un sniedzot pārskatāmu, praktiski izmantojumu zināšanu kopumu par attiecīgo kultūras reģionu vai grupu. Ļoti detalizēta sistēma, kura aptvertu pēc iespējas visas kultūras jomas, perspektīvas un aspektus, milzīgi pārslogotu studiju programmu. Savukārt vienkāršotu uzvedības un izturēšanās ieteikumu apgūšana ne vienmēr palīdzēs un sniegs padomu sarežģītu reālās komunikācijas situāciju risināšanā.

Interkulturālās komunikācijas studijās tiek izmantotas dažādas kultūras raksturošanas metodes.

Kultūras dimensiju metode

Kultūras kā orientieru sistēmas koncepcija ļauj noteikt galvenās cilvēka darbības sfēras, kurās izpaužas kultūru atšķirības:

- hierarhija,
- identitāte,
- dzimumu lomas,
- nedrošība,
- darbības orientācija,
- laiks,
- komunikācija,
- publiskā sfēra.

Šo aspektu izpēte notiek, balstoties uz kultūras dimensiju koncepciju un modeļiem, pie kuriem ir strādājuši dažādi interkulturālās komunikācijas pētnieki.

Piemēram, Gerts Hofstede savā “kolektīvās prāta programmēšanas” koncepcijā ietvēra šādas dimensijas:

- attieksmi pret varu / nevienlīdzību,
- individuālisma / kolektīvisma ietekmi uz identitāti,
- “sabiedrības maskulinitāti / feminitāti” (t.i. tradicionālo dzimumu attiecību ietekmi un sabiedrībā dominējošo vērtību sistēmu),
- attieksmi pret nedrošību, riska faktoriem,
- orientāciju laikā – ilgtermiņa un īstermiņa domāšanu.

Amerikāņu antropologs Edvards Holls (*Edward T. Hall*) kā galvenās cilvēku dzīves dimensijas definē telpu, laiku un komunikāciju. Pēc attieksmes pret laiku Holls atšķir kultūras ar monohronu un polihronu laika izpratni. Komunikācija savukārt atšķiras pēc augsta un zema komunikācijas konteksta *High-Context* un *Low-Context*.

Nīderlandiešu pētnieks Fons Trompenārs (*Fons Trompenaars*) izmantoja minētos citu autoru modeļus (laiks, attieksme pret citiem cilvēkiem), taču interpretēja tos un papildināja tos ar ekonomikas menedžmenta pieredzē gūtām atziņām.

Hofstedes individuālisma / kolektīvisma dimensijai Trompenārs pievieno sešas jaunas dimensijas:

- universālisms / partikulārisms – attieksme pret likumu piemērojamību visiem sabiedrības locekļiem,
- neitrāla / afektīva emociju izpausme,
- specifiska / difūza pieejas iespēja personām, dzīves sfēru saskare,
- iegūts statuss/ piedēvēts statuss – sabiedriskā stāvokļa atkarība no personiskā ieguldījuma vai citiem faktoriem (dzimuma, vecuma, titula, sociālā slāņa u.tml.),
- orientācija uz dabu / centieni dzīvot harmonijā ar dabu vai to kontrolēt, pakļaut,
- orientācija laikā – vēršanās uz pagātni (tradīciju saglabāšana un tālāknodošana), nākotni (pagātne ir nesvarīga, galvenais ir nākotnes mērķu realizēšana) vai tagadni (galvenais ir pašreizējais mirklis, tas jāizdzīvo pareizi, jāizbauda, laikam ir pakārtota nozīme salīdzinājumā ar citiem dzīves aspektiem).

Interkulturālajās studijās tiek aplūkotas un dažādos aspektos analizētas visas minētās koncepcijas un kultūru dimensijas, balstoties uz piemēriem no dažādām kultūrām.

“Sīpola modelis” kultūras manifestāciju raksturošanai

Bez iepriekš minētās kultūras dimensiju metodes interesantas iespējas sniedz tā sauktā “sīpola diagrammas” jeb “sīpola modeļa metode”, kura attēlo kādas kultūras grupas struktūru kā sīpolu, kurš sastāv no vairākiem slāņiem.

Piemērs: Gerts Hofstede attēlo kultūras manifestācijas dažādos slāņus šādā “sīpola diagrammā”:

- ārējais, vislabāk pamanāmais slānis satur **simbolus** – vārdus, žestus, attēlus vai objektus, kuri ir īpaši nozīmīgi tikai pie kādas noteiktas kultūras grupas piederīgiem cilvēkiem; pie simboliem pieder arī apģērbs, matu sakārtojums, karogi un statusa simboli u.c.
- otrajā slānī seko **varoņi un paraugi** – tie var būt dzīvi vai miruši, reāli vai fiktīvi tēli, kuriem piemīt attiecīgajā kultūras grupā augstu vērtētas īpašības vai izturēšanās veids.
- trešajā slānī ietverti rituāli – kolektīvas darbības, kuras attiecīgajā kultūrā tiek uzskatītas par sociāli nepieciešamām, kaut arī tām nav būtiskas lomas konkrētu mērķu sasniegšanā. Šeit runā, piemēram, par sasveicināšanās un cieņas izrādīšanas formām, dažādām ceremonijām u.tml.

Visiem šiem trijiem slāņiem cauri vijas un tos vieno attiecīgas **prakses**, darbības. Vērotājam no malas tās ir pamanāmas, bet to kultūrspecifiskā nozīme nav saskatāma.

- ceturtajā – visdziļākajā un daudz grūtāk identificējamajā slānī jeb centrā atrodas **vērtības**. Hofstede ar vērtībām saprot arī noteiktas izjūtas ar plus vai mīnus zīmi.⁸

Citi autori min arī citas “sīpola modeļa” sastāvdaļas, piemēram, iestādes un institūcijas u.c.

Abas iepriekš nosauktās metodes sniedz reālu pamatu dažādu kultūras reģionu salīdzināšanai, kā arī palīdz definēt un izprast kultūras grupu atšķirības. Šie modeļi sava vispārīguma dēļ ir piemēroti teorētiskai kultūru salīdzināšanai un raksturošanai.

Cita interesanta interkulturālajās studijās pielietota metode ir kultūras standartu izpēte.

*Kultūras standartu metode – praktisks kultūras
kā orientieru sistēmas izpētes modelis*

Praktiska metode specifisku interkulturālu situāciju prognozēšanai, izpratnei un izskaidrošanai ir **kultūras standartu metode**. Tā piedāvā

- konkrētai kultūrai specifisku kategoriju sistēmu,
- kas attiecas uz noteiktu darbības jomu,
- uz kuras potenciāli balstās šīs kultūras pārstāvju domāšana, rīcība un vērtēšanas kritēriji,
- kurus ir iespējams apgūt interkulturālās apmācības procesā
- un kurus var tālāk diferencēt komunikācijas procesā konkrētā darbības sfērā.⁹

Kultūras standartu koncepcijas autors ir jau minētais vācu psihologs Aleksandrs Tomass.

Koncepcijas pamatā ir jautājums: Ja kultūru uzskata par orientieru sistēmu, kas ir spēkā un piešķir jēgu kādai nācijai, valodas resp. kultūras vienībai, tad rodas jautājums, kādas kultūrspecifiskās orientējošās pazīmes vienai vai otras kultūrai piederīgie pārstāvji aktivizē noteiktās kontaktsituācijās vai specifisku uzdevumu izpildei, piemēram, lai atrisinātu konfliktsituācijas starp cilvēkiem vai veiktu īpašus – profesionālus u.c. uzdevumus.¹⁰

Pēc Tomasa uzskata, kultūras standarti ir kādas kultūras specifiskās orientieru sistēmas galvenās pazīmes, stūrakmeņi.

Vienas kultūras centrālo standartu citā kultūrā var nebūt vispār vai arī tiem var būt tikai perifēra nozīme. Dažādām kultūrām var būt līdzīgi kultūras standarti, taču var atšķirties to nozīme vai pieļaujamās tolerances robežas.

Kultūras standartus kopumā raksturo šādas pazīmes:

- kultūras standarti ir uztveres, domāšanas, vērtēšanas un rīcības veidi, kurus vairākums kādas noteiktas kultūras piederīgo sev un citiem uzskata par normāliem, tipiskiem un saistošiem,
- tie veido pamatu savas un citu uzvedības vadīšanai, regulēšanai un vērtēšanai,
- kultūras standartiem piemīt regulējoša funkcija gan plašā situāciju risinājumu jomā, gan kontaktos ar citiem cilvēkiem,

- individuālais un grupai specifiskais veids, kādā notiek kultūras standartu pielietošana uzvedības regulēšanai, var tikt variēts zināmas tolerances zonas ietvaros,
- uzvedības veidus, kuri pārsniedz tolerances zonas robežas, sociālā vide noraida un pieņem sankcijas (nosoda).¹¹

Kultūras standartu noteikšanu apgrūtina tas, ka pēc tam, kad cilvēks ir veiksmīgi socializējies savā kultūrā, viņš vairs neapzinās kultūras standartu ietekmi uz visām viņa darbību regulējošajām sfērām.¹²

Piemērs: Ilustrācijai minēšu vācu kultūras standartus:

Vācu kultūras standarti ¹³	
Orientācija uz lietas būtību	Nodarboties ar uzdevumu, problēmu ir svarīgāk nekā veltīt uzmanību personībai, cilvēkam.
Likumu un struktūru respektēšana	Cieņa pret likumiem un struktūrām. Jebkurā jomā visam darāmajam tiek meklēta un gaidīta attiecīga instrukcija.
Laika plānošana	Laiks ir dārga vērtība, "laiks ir nauda": to nedrīkst nelietderīgi izšķiest, tādēļ viss pamatīgi jāsaplāno.
Personiski attiecināta atbildības sajūta, internalizēta kontrole	Tas, kas ir spēkā attiecībā uz grupu, sabiedrību kopumā, tiek uztverts kā katram individuam saistošs.
Profesionālās un privātās sfēras nošķiršana	Skaidrs nodalījums starp dzīves jomām visos līmeņos.
Patiesums / Tiešs komunikācijas stils	Vājš komunikatīvais konteksts: viss ir vai nu pareizi vai nepareizi, jā vai nē, bet nekas "pa vidu".
Individuālisms / Interpersonālā distance	Moto: Nejaucies nelūgts citu cilvēku darīšanās, ieturi distanci un esi atturīgs!

Citas kultūras standartu uztvere un interpretācija ir stipri atkarīga no tā, vai un cik lielā mērā attiecīgie kultūras standarti pastāv savā kultūrā.

Kultūras standarti tiek izmantoti interkulturālajās studijās kā parocīgs instruments, lai raksturotu konkrētu valstu vai kultūras telpu kulturālās īpatnības un atšķirības. Zinot tos, kā arī iepazīstot un izprotot kultūrvēsturisko fonu, kas tos ir veidojis un ietekmējis, ir iespējams labāk saprast, atbilstoši reaģēt un kompetentāk veidot attiecības ar attiecīgo kultūru pārstāvjiem. It īpaši svarīgi tas ir mūsdienu apstākļos, kad globalizācijas un Eiropas Savienības paplašināšanās kontekstā starptautiskā sadarbība visos līmeņos kļūst arvien intensīvāka. Tādēļ valstīs, kuru ekonomikā svarīga nozīme ir eksportam un biznesa struktūru internacionalizācijai, tiek veikti, atbalstīti un izdoti daudzi pētījumi par faktoriem, kuri stimulē vai bremzē starptautisko sadarbību.

Kultūras izpētes metožu iespējas

Kultūras standartu koncepcija balstās uz sistemātiskiem un empīriskiem pētījumiem, ir pārbaudāma un ir apliecinājusi savu praktisko noderību. Šī metode, no vienas puses, nodrošina iespējami precīzu un empīriski pamatotu kādas sabiedrības vērtību un normu kompleksu izpēti un, no otras puses, dod iespēju tās apgūt šo kultūru nepārzinošiem interesentiem. Tās priekšrocības ir

- pārskatāmība,
- realitātei atbilstošs strukturējums,
- laba saprotamība,
- viegla iegaumējamība.

Attiecībā uz kultūras standartu nozīmi jāuzsver, ka savas un citas kultūras standartu zināšana ļauj prognozēt iespējamās problemātiskās interakcijas sfēras.

Tomēr arī šai metodei ir savas **robežas un riska faktori**, ja to lieto pavirši un nekritiski. Tādēļ svarīgi ievērot šādus ieteikumus:

- kultūras standartus nedrīkst uztvert kā uzvedības noteikumus un tiešā veidā izmantot kontaktos ar attiecīgās kultūras pārstāvjiem.,
- papildus jāņem vērā to specifiskā “derīguma joma” – biznesa sfēra, studijas, lietišķā vai privātā komunikācija utt.,

- “karkass”, kuru piedāvā kultūras standartu koncepcija, katram pašam ir jāaizpilda, jāpaplašina un jādiferencē kontaktos un sarunās ar attiecīgās kultūras pārstāvjiem.

Interkulturālo studiju un treniņu efektivitātes izvērtējumos ir pierādījies, ka kultūras standartu pārzināšana un izpratne kognitīvi un emocionāli atvieglo turpmāko interkulturālo zināšanu apguvi un ka šīs zināšanas ir ļoti noderīgas praktiskai darbībai starpkultūru komunikācijas jomā.¹⁴

Gan kultūras standartiem, gan universālajām kultūras dimensijām ir daudzas pielietošanas iespējas, piemēram,

- tiek veidota vispārināta izpratne, kas īpaši svarīgi bieži mainīgu interkulturālo kontekstu gadījumā,
- iespēja analizēt pārpratumu situācijas,
- metakomunikācijas iespējas,
- līdzeklis pašrefleksijai un svešā izpratnei,
- tiek sniegts pirmais ieskats, orientācija citā kultūrā,
- tiek piedāvāta nevis absolūta, bet relatīva klasifikācija.

Savukārt, nekritiski un pavirši pielietojot praksē šīs zināšanas, iespējami vairāki riska faktori, tajā skaitā:

- intelektualizācija,
- stereotipizācija,
- vērtējoša attieksme.

Tādēļ interkulturālās teorijas zināšanas ir pastāvīgi jāpapildina ar kvalitatīviem konkrētizojošiem materiāliem. Lai interkulturālā sadarbība noritētu sekmīgi, bez galveno attiecīgās kultūras standartu zināšanas ir nepieciešami vēl citi faktori. Interkulturālajās studijās īpaša nozīme tiek pievērsta arī šādiem aspektiem:

- detalizētāka, konkrētajai valstij specifiska informācija par tās vēsturiskajām, politiskajām, sabiedriskajām, ekonomiskajām, sociālpsiholoģiskajām īpatnībām,
- zināma “palūkošanās spoguļī”, t.i., mēģinājums palūkoties it kā no malas “ar svešu skatu” uz savas valsts kultūru, mentalitāti, uzvedības modeļiem, lai nevajadzīgi un negribot nerastos domstarpības un pārpratumi komunikācijā.¹⁵

Interkulturālajās studijās arvien no jauna tiek uzsvērts, ka neviens no piedāvātajiem kultūru izpētes modeļiem nesniedz un nevar sniegt absolūtas, pilnīgas un galīgas zināšanas par kādu kultūru kopumā, jo reālā dzīve bieži vien piedāvā kompleksus, daudz sarežģītākus izaicinājumus. Līdz ar to interkulturālo zināšanu apguve ir nemitīgs mācību un pilnveidošanās process.

Atsauces un piezīmes

- ¹ Kniffka G., Spänkuch E. (Hrsg.). *Neue Tendenzen in der Diskussion über das Lehren und Lernen von Fremdsprachen*. Teil 1. Hagen: FernUniversität, 2002. S. 28.
- ² Bredella L., Delanoy W. Einleitung: Was ist interkultureller Fremdsprachenunterricht? Bredella L., Delanoy W. (Hrsg.). *Interkultureller Fremdsprachenunterricht*. Tübingen, 1999. S. 12.
- ³ Meyer M.A. Negotiation of Meaning: Der Versuch einer handlungsorientierten Verknüpfung von Landeskunde und Politik im Englischunterricht. *Der fremdsprachliche Unterricht*, Nr. 26/3, 1992. S. 16.
- ⁴ Kammhuber St. *Interkulturelles Lernen und Lehren*. Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag, 2000.
- ⁵ Thomas A. Kultur und Kulturstandards. In: Thomas A., Kinast E.-U., Schroll-Machl S. (Hg.). (2003). *Handbuch Interkulturelle Kommunikation und Kooperation*. Bd. 1: Grundlagen und Praxisfelder. Vandenhoeck & Ruprecht. Göttingen. S. 21.
- ⁶ Thomas A. Op. cit. S. 22.
- ⁷ Ibid. S. 22.
- ⁸ Hofstede G. *Lokales Denken, globales Handeln Interkulturelle Zusammenarbeit und globales Management*. Nördlingen: DTV Deutscher Taschenbuch Verlag http://www.buch.de/shop/bde_bu_hg_startseite/mehr-von/buch/fqbv/dtv_deutscher_taschenbuch_verlag.html, 2005. S. 7 – 9.
- ⁹ Kammhuber St., Schroll-Machl S. Möglichkeiten und Grenzen der Kulturstandardmethode. Thomas A., Kammhuber St., Schroll-Machl S. (Hg.). *Handbuch Interkulturelle Kommunikation und Kooperation*. Bd. 2: Länder, Kulturen und interkulturelle Berufstätigkeit. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2005. S. 19.
- ¹⁰ Thomas Al. Kultur und Kulturstandards. In: Thomas Al., Kinast E.-U., Schroll-Machl S. (Hg.). (2003). *Handbuch Interkulturelle Kommunikation und Kooperation*. Bd. 1: Grundlagen und Praxisfelder. Vandenhoeck & Ruprecht. Göttingen. S. 25.
- ¹¹ Ibid. S. 25.
- ¹² Thomas A. Psychologie interkulturellen Lernens und Handelns. Thomas A. (Hrsg.), *Kulturvergleichende Psychologie*. Göttingen: Hogrefe Verlag für Psychologie, 1993. S. 380–381.

¹³ Vācu kultūras standarti un komentāri par tiem: Thomas Al. Kultur und Kulturstandards. Op. cit., S. 26.

¹⁴ Kammhuber St., Schroll-Machl S. Op.cit. S. 22.

¹⁵ Kammhuber St., Schroll-Machl S. Op.cit. S. 22 – 23.

Daina Volkenšteine
**Culture as a System of Reference
Points in Intercultural Communication Studies**

Summary

The representatives of different cultures possess certain common uniform models of behaviour, thinking and laws (frequently unwritten) determining the behaviour, perception, and judgments of the members of a particular culture. In intercultural studies, various models are used in order to study, describe, and compare various cultural groups. The theory of intercultural communication is based on the concept of a culture as a system of reference points. The article gives an insight into the application of separate models referring to this concept in the studies of intercultural communication. Particular attention is paid to the cultural standards approach. "Cultural standards" refers to specific reference features characteristic of a particular culture, which can be used as a convenient instrument to identify and clarify cultural traits and differences in the cultural space of particular countries. The identification of these standards makes it possible to predict potential problem areas in interaction.